

# CSALÁDI KÉP

Szöveg: Simon Judit. Fotó: Szabó Levente



Egyedül élek. Anyám 2007-ben elment találkozni a férjével, aki 2001-ben távozott. Ötvenhét évig éltek boldog házasságban. Megkockáztatom: szerelemben.

A szerelem adott nekik erőt, hogy túléljék: anyám Auschwitzot, apám a munkaszolgálatot, Mautausent. Majd együtt a kommunista diktatúrát.

### NÉVJEGY

Simon Juditnak hívnak. Van második nevem is: Lenke. A zsidó nevem: Golda. Előbbit apai, utóbbit anyai nagyanyám után kaptam. Nem ismertem őket, nem éltek túl a soát. Alig pár rokonom tért haza: anyai nagynéném és nagybátyám, valamint apám öccse.

Az unokahúgom Tel Avivban él, az unokabátyám – négy hónappal idősebb nálam – Chicagóban. Gayle New Yorkban született, anyám öcsésének a lánya, ékszerész, négy gyermeke van. Májusban megyek a nagyobbik leánya esküvőjére. Tomnak, a nagynéném matematikus fiának egy kislánya van, az Egyesült Államok junior tornász bajnoka. Mint kiderül, nem vagyok túl jól eleresztve rokonilag.

Nagyvárad szívében lakom, egy gyönyörűséges szecessziós házban. Családi örökség a ház, a lakás, az antik bútorok, a festmények, a pár ezer kötetes könyvtár, ami napról napra gyarapszik. Egyedül élek 140 négyzetméterben: három szoba, hall, hatalmas konyha és többi. A konyhám kicsit híres is: számos kiváló ember tisztelt és tisztel meg azzal, hogy leüljön a kerek asztal köré kávézni, enni, beszélgetni.

Amúgy újságíró vagyok, néhány szakmai díjjal és két könyvvel a tarsolyomban. A Kaliforniai Állami Egyetemen ösztöndíjasként politikai újságírásra szakosodtam. Később pedig elkezdtem foglalkozni az imádott színházzal. Az *Erdélyi Riport* elnevezésű, a szabadelvűséget felvállaló hetilapnál vezetem a Thália rovatot. A politikától sem tartom magam távol teljesen, továbbra is írok róla. Kevesebbet, amióta a kollégáim megválasztották a Riport Kiadó igazgatójának.

Az újságírást 1990-ben kezdtem el, és nincs szándékom abbahagyni. A rendszerváltásig párttagság hiányában (dehogy hiányzott!) és a rossz pedigem miatt nem dolgozhattam a sajtóban. Voltam tehetségtelen bábszínész, ügyetlen munkás és hanyag tisztviselő. Tudathasadásosan éltem, mint sokan ebben a térségben. Otthon könyvek, barátok, szülők, értelmes beszélgetések. A „világban” kevés szó, hideg és sötét. Füstös kocsmák, barátok, félelem.

Mégsem akartam elmenni egészen 1989-ig. Annyak az évek a tavaszán eldöntöttem: ha az új évtized kezdetéig nem bukik meg a diktatúra, emigrálok Izraelbe. Megbukott, és én maradhattam a szerelmetes Váradomon.

Majd elfelejtettem, egy kerek évig házasságban éltem. Rájöttem: nem nekem találták ki ezt az intézményt. Ennek már idestova negyed évszázada. Többet nem kísérleteztem. Pszichológusok azt mondják, túl szép volt a szülők prezentálta családmodell, ezt kerestem, nem találtam. Lehet, nem tudom. Az viszont tény: szüleim csodás gyermekkor után segítettek átvészelni a kamasz éveket, és engedték, hogy felnőtte váljak. Eltávolításukig velük laktam, és a magam életét éltem.

Barátaim vannak, akik szeretnek, és akiket szeretek. Partnerem is van, külön lakunk, szeretjük egymást, összetartozunk. Nem zsidó, tiszteljük egymás hitét, értékrendjét. Szeretek utazni. Járom körbe Európát.

### POLITIKA ALULNÉZETBŐL

A szüleim megtanítottak szabadnak lenni, és nem tanítottak meg félni. Magyar zsidónak neveltek, a kettős identitás soha nem okozott gondot. Hanuka van. Amióta anya elment, nem gyújtom meg naponta a gyertyákat. Nincs időm. Péntek esténként sem mindig érek haza gyertyagyújtásra. Amikor otthon vagyok, fellobbantom a bocsánatkérés és emlékezés lángjait. Az őszi ünnepekkor nem dolgozom, zsinagógába megyek, imádkozom. Nagyváradon erős és jól működik a hitközség, de én ritkán járok oda: ünnepekkor és a szüleim évfordulóján.

A közeli barátaim keresztények. Adrienne, gyerekkori barátnőm, akiknek szülei az én szüleim barátai voltak, több mint három évtizede él Budapesten. Színháztörténész, kutató, 13 kötet szerzője, fogadott testvérem. Tavalýig sokat jártam a magyar fővárosba. Dolgozni is, kedves embereimhez is. Most csak akkor megyek, ha elkerülhetetlen. Akik közel állnak hozzám, jönnek Váradra. Annamáriával, az elismert erdélyi költővel negyven esztendeje vagyunk barátok. Jóban, rosszban egymás mellett álltunk és állunk.

A kollégáimmal, munkatársaimmal soha nem merült fel a zsidóságom. Olyannak fogadnak el, és hiszem, olyannak szeretnek, amilyen vagyok.

Mondom, nem szívesen járok Magyarországra. A negyvenes éveket idézi az, ami történik. A neonácik ott ülnek a parlamentben, létrejött az első nyilas színház is. Gárdájuk már rég van. Nem kérek a könnyített honosításból, semmilyen közös-

séget nem vállalok egy olyan állammal, ahol a zsidók és a cigányok ismét bűnbakok. Drámai viszont, ahogyan ez begyűri Erdélybe és a Partiumba. Behozzák a magyarországi politikusok. Wass Albertet tanítják az iskolában, Karácsony Benőt igyekeznek elfelejteni.

Eddig semmi rendkívülit nem találtak abban, hogy zsidó vagyok. Újabban közeli ismerőseim bizonygatják: ennek ellenére szeretnek. Furcsa.

#### PETUR BÁN MAUTHAUSENBEN

Sokszor említettem a szüleimet. Bemutatom őket. Apám, Simon György színész. Kolozsvárott született 1908-ban. Édesapja ügyvéd, László bátyja színésznek állt, az öccse közgazdász diplomát szerzett, újságot írt. Kolozsváron legendások voltak a Simon fiúk. Apám Janovics Jenőnél kezdte a pályát, gróf Bánffy Miklós indendatúrája alatt folytatta. Játszott Kós Károly *Budai Nagy Antal* című drámájának az ősbemutató előadásában. 1941-ben a hatóságok bementek az öltözőjébe, és leparancsolták róla Petur bán jelmezét: zsidó nem játszhat magyar színpadon. A zsidó színházhoz szegődött több társával együtt. Egy évre rá már munkaszolgálatos volt. Mielőtt bevonult, eljegyezte szerelmét, Gizellát, vagyis édesanyámat.

Radnóttal dolgozott együtt. Amikor megnevezte, hogy az alakulatát menetszázadba készülnek beosztani, tizenegy társával megszökött. Egy magyar faluban bujkáltak valahol, közel az osztrák határhoz. Elkapták őket a nyilasok, kivégzőosztag elé kerültek. A parancsnok vitéz Hajmási volt, apám volt kollégája a kolozsvári színháznál. Véresre verték őket, de a golyót megúszták. A parancsnok a tizenegy embert átadta a német hatóságoknak. Elgyalogoltak Mauthausenig, onnan Gunskirchenbe, aztán vissza Mauthausenbe.

A 183 centi magas, 45 kilós, tifuszos apámat az amerikaiak szabadították fel, és gyógyították meg, hogy hazajöhessen. Később érkezett haza, mint a többiek. Azt mondta: azért kellett túlélnie, mert megígérte a szerelmének, hogy feleségül veszi.

A szülei, a bátyja felszálltak a füsttel Auschwitzban. Öccse Nagyváradra nősült, családját elhurcolták, ő a Reviczky-században vészelt át a halálkorszakot. A ház, amiben mindmáig lakom, a két testvére volt: apámé és Tibor öccsége. Sose tudom meg, miért vett házat és téglagyárat Váradon a két Simon. Nagybátyám úgy lelt asszonyra, hogy beleszeretett a házat eladó ügyvéd nagyobbik lányába. Házasság lett belőle, nem maradt üresen a Vágó fivérek remekműve.

A háború után apám Váradra érkezett, itt találta az öccsét és a menyasszonyát. Hívták a színházhoz. Elfogadta, maradt a Pece-parti Párizsban. Kolozsvárott egy távoli rokonán kívül nem maradt senkije. Imádta ezt a szecessziós, bohém várost.

#### A BÁLKIRÁLYNŐ AUSCHWITZBAN

Anyám Simon Gizi, 1920-ban született Friedmann Gizellaként. Özvegy édesanyával, hűgával és öccsével laktak egy belvárosi bérház emeletét Kolozsvárott. Tanítónőképzőt végzett, egy napig sem taníthatott. Háború előtt azért nem, mert zsidó, utána azért, mert burzsujlány nem nevelhet szocialista gyerekeket.

Gizi, Kolozsvár szépe, minden bálók királynője a zsidó színházban ismerkedett meg későbbi férjével. Szerelem volt első látásra. Apámat behívták munkaszolgálatra. Bevonulása előtt virággal, gyűrűvel kérte meg, az édesanyja pedig már nem ellenkezett. A gyűrű túlélte a vérkorszakot, most én viselem.

Bevonul az öccse is, a 15 éves Rozi hűgát kiteszik az iskolából.

Marhavagonokban szállítják Auschwitzba. Megérkezéskor csak anyámat és hűgát ítélik munkaképesnek. A család többi tagja soha többé nem tér vissza.

Friedmann Gizellából néhány óra leforgása alatt lett a 19735. heftling, Auschwitz I. 2. majd 3. számú barakkjának a lakója. Vele van a 19734. heftling, aki valamikor a Friedmann Rozália névre hallgatott.

Hét hónap után Mengele érkezik Auschwitzba szelektálni: 350 nőt keresnek a görliczi fegyvergyárba. Anyám és hűga jelentkezik. Senki nem tudta, hogy testvérek, ezért maradhattak együtt. A hollófekete hajú, zöld szemű, középtermetű Gizi és magas, szőke, kék szemű, magát 19 évesnek mondó Rozi. Bekerülnek a transzportba, három nap utazás után beosztják őket munkára. Naponta kétszer kapnak valamit enni. Anyám tudja: túléli, mert Gyurikájával született gyermekének el kell meséljen mindent, ami vele történt.

A fegyvergyárban nem hajlandó dolgozni, megverik, de akkor sem. Az ott lévő hadifoglyok az otthonról érkezett ennielót osztják meg vele. Hívják, szökjön velük. Nem megy. Várja a vőlegénye. Rozi és Lorand, a 21 éves francia zsidó hadifogoly egymásba szeret.

Anyám és a testvére Váradra érkezik, Tibor nagybátyám várja őket, nem engedi tovább menni Kolozsvárra a két lányt. Maradnak, megvárni

apámat, aki késik. Mindenki lemondott róla, hogy visszatér, csak anyám várta rendületlenül. „Megígérte, hogy feleségül vesz, és Gyuri mindig betartja a szavát.” Betartotta. Szeptember végén érkezett haza, október elején összeházasodtak. Roziért eljött a francia fiú, ő is betartotta az ígéretét. Kanadában éltek, míg a halál 55 év után el nem választotta őket.

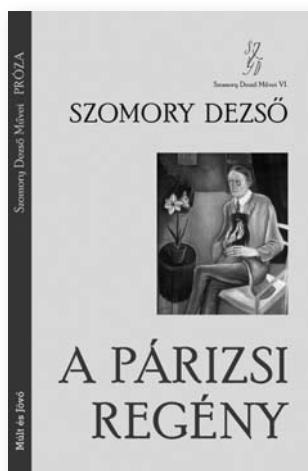
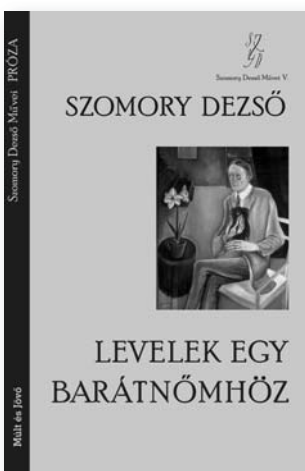
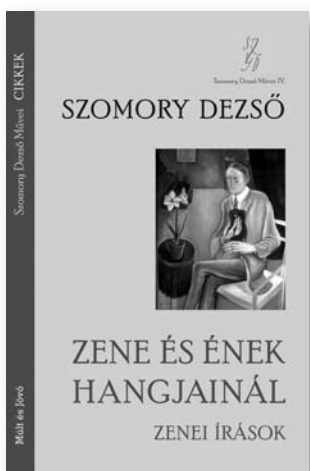
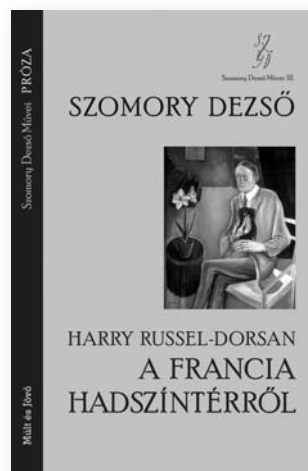
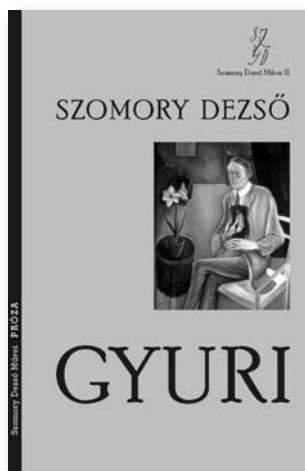
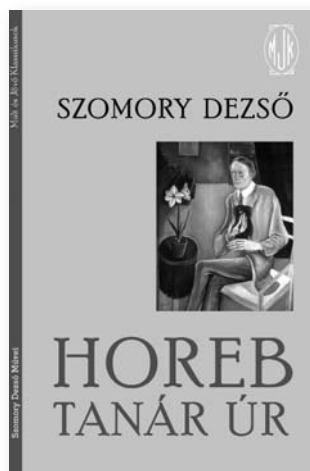
A szüleim tíz esztendeig vártak rám. Amikor megérkeztem, a házat már rég államosították, a gyárat elvették. Két szobában laktunk. A többi szobába beköltöztették a munkás- és parasztosz-

tályt. Tibor nagybátyám 66-ban emigrált Izraelbe. Anyám tisztviselőként ment nyugdíjba.

A szüleim soha nem siratták a vagyont. Éltek, dolgoztak, szerették egymást és engem. Sokat nevtünk. Anyám élete végéig a 4711 nevű kölnit használta, mert az volt az első ajándék, amit Gyurikájától kapott. Apám élete végéig őrzött egy szürke nyakkendőt, mert Gizikéjétől kapta születésnapjára, házasságuk első évében.

Hát, ilyen egy szokványos zsidó család története: születés, szerelem, holokauszt, életöröm.

## KIADÓNK GONDOZÁSÁBAN JELENIK MEG SZOMORY DEZSŐ ÉLETMŰVE



A sorozat eddig megjelent kötetei megvásárolhatók a kiadóban,  
illetve a jobb könyvesboltokban.  
[www.multesjovo.hu](http://www.multesjovo.hu)